

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

МІРОШНИЧЕНКО П. І.

кандидат економічних наук

Антрацит

Нинішній етап розвитку національної економіки відзначається структурними диспропорціями на регіональному рівні, що знаходять прояв у появі експортоорієнтованих, дотаційних і хронічно депресивних регіонів. Розвиток таких негативних явищ, як неможливість використання потенціалу міжрегіональної співпраці, підвищення дезінтеграції національної економіки, виникнення регіональних криз, є наслідком нерівномірності регіонального економічного простору. Усунення такого дисбалансу вимагає належного фінансування, а отже, можемо стверджувати про динамічне зростання попиту регіональних економік на інвестиційні ресурси.

Заходи фінансового регулювання, що застосовуються нині, постійною перешкодою мають обмеженість розмірів бюджетних інвестицій, саме тому пріоритетним напрямком стає залучення фінансових ресурсів суб'єктів інвестиційної діяльності. Пошук альтернатив і напрямів забезпечення економічного зростання регіонів України висуває на перший план питання ефективності їх інвестиційного потенціалу. Лише оцінивши інвестиційний потенціал регіону за допомогою найбільш прийнятної методики, можна виявити резерви його нарощування, запропонувати заходи з підвищення ефективності регіонального відтворення через формування стратегічних і тактичних цілей інвестиційної діяльності.

Таким чином, активний економічний розвиток регіону потребує оцінки інвестиційного потенціалу і цілеспрямованого вивчення факторів його забезпечення. З огляду на посилення неоднорідності регіонів у забезпеченості інвестиційними ресурсами, потребу пошуку додаткових джерел фінансування інвестицій та вимоги до оптимізації їх використання, виникає об'єктивна необхідність обрання ефективних методик оцінки інвестиційного потенціалу на мезорівні, що є важливою вихідною базою для прийняття управлінських рішень щодо шляхів подальшого розвитку окремих регіонів держави.

Будучи досить актуальною і маючи значний практичний інтерес, проблема вибору методики оцінки інвестиційного потенціалу регіонів на знайшла належного висвітлення в економічній й літературі. Теоретичні аспекти проблеми є порівняно більш дослідженими, зокрема, вивченням економічної природи поняття інвестиційного потенціалу регіону займалися науковці Балацький О., Жулавський А., Покатаєва К., Сафіулін С. Характеристиці факторів впливу на інвестиційний потенціал регіону присвятили праці Казанцев С., Ткачук В., Шахназаров А., Ройзман І., Градов А., Бакітжанов А., Яценко А.

Ряд робіт, що містять прикладні аспекти оцінки інвестиційної привабливості регіонів, належать таким авторам, як Духненко І., Матвієнко П., Мармуль Л., Чернявська Т., Іщук С., Кулініч Т., оцінки інвестиційного клімату регіону – Хасанов М., Юлдошев С., і насамкінець, оцінки інвестиційного потенціалу регіону – Балацький О. [1], Бланк І. [2], Говорун Я., Грищенко В. [3], Чуб Б. [4], Рясков С. [5].

У згаданих дослідженнях, не зважаючи на їх значну кількість, відсутня систематизація застосовуваних методик оцінки інвестиційного потенціалу мезорівня економіки; недостатньо чітко сформульовані переваги та недоліки кожного із пропонованих методичних підходів; не проведено глибокого аналізу перспектив їх використання в рамках сучасної економічної системи. Це націлює на необхідність проведення більш глибоких досліджень методології оцінки інвестиційного потенціалу регіону.

Враховуючи специфіку проблеми оцінки інвестиційного потенціалу регіону, окреслене коло упущень, виявлених у розглянутих наукових працях, а також з огляду на сучасний стан регіональних економічних систем, цінність і значення фінансового забезпечення їх розвитку через інвестування, розкриваючи матеріал даної статті, було поставлено такі цілі:

- ✦ *по-перше*, класифікувати фактори, що визначають інвестиційний потенціал регіону, систематизувати на цій основі наявні методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу регіону;
- ✦ *по-друге*, проаналізувати переваги та недоліки прикладної реалізації застосовуваних методик;
- ✦ *по-третє*, обґрунтувати перспективи використання методичних підходів та обрати найбільш доцільні методики для оцінювання інвестиційного потенціалу регіонів України.

Одним із найважливіших питань оцінки інвестиційного потенціалу регіону є аналіз науково обґрунтованих методичних підходів та вибір чи розробка методики, адекватної цілям дослідження. При цьому, основним завданням, що зазвичай ставиться перед методикою, яка використовується, є формування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу, на основі якої можна судити про зміни за аналізований період і приймати відповідні стратегічні рішення.

Під інвестиційним потенціалом регіону пропонуємо розуміти сукупність фінансових коштів суб'єктів інвестиційної діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарчої і соціальної сфери життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання.

При визначенні рівня інвестиційного потенціалу регіону слід брати до уваги такі властивості поняття «потенціал» [6, с. 129]:

- ✦ *по-перше*, потенціал є категорією дещо абстрактною, оскільки межі його нечіткі, кількість чинників не зовсім визначена, водночас конкретика поняття проявляється в тому, що будь-яке стратегічне рішення має конкретний вплив на подальшу зміну потенціалу;
- ✦ *по-друге*, елементи потенціалу слід розглядати як такі види ресурсів, обсяги та структура яких може суттєво змінюватися лише в результаті прийняття відповідних стратегічних рішень;
- ✦ *третьою особливістю* потенціалу є те, що для обґрунтованої оцінки його рівня необхідно ідентифікувати умови, в яких реалізовуватиметься процес оцінювання;
- ✦ *по-четверте*, загальний рівень потенціалу не визначається як арифметична сума його складових, тому важливо, щоб зміна усіх елементів потенціалу була узгодженою. Ефективна інвестиційна діяльність потребує збалансованості темпів розвитку всіх елементів потенціалу;
- ✦ *по-п'яте*, потенціал не є постійною величиною, він змінюється щоденно, тому у середньостро-

ковому та довгостроковому періоді потенціал визначається із певною похибкою;

- ✦ і, *насамкінець*, найважливішим чинником дестабілізації потенціалу є зовнішнє оточення, тому рівень потенціалу залежить не лише від ресурсів, а й від умов доступу до них. При цьому максимальне зростання потенціалу обумовлюється не лише наявністю й обсягами ресурсів, а також ефективністю інвестиційної діяльності, сприятливими умовами зовнішнього середовища.

До того ж, міра трансформації сукупної інвестиційної здатності регіону визначається не лише забезпеченістю регіону бюджетним обсягом капіталу підприємств та організацій, збалансованістю інвестиційних товарів і ресурсів, але й рівнем розвитку об'єктивних умов і суб'єктивних факторів, що детермінують готовність суб'єктів інвестиційного процесу до активної діяльності в цій сфері.

На рівень інвестиційного потенціалу регіону як систему багатофакторних складових мають вплив фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. Крім середовища виникнення, є й інші ознаки класифікації факторів впливу на рівень інвестиційного потенціалу регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація факторів впливу на рівень інвестиційного потенціалу регіону (складено автором на основі [7, 8])

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види факторів впливу на інвестиційний потенціал регіону та їх характеристика
1	За змістом	<ul style="list-style-type: none"> – економічні (розвиток системи страхування інвестицій, стан інфраструктури, податкова політика уряду, система оподаткування, регулювання експорту-імпорту, структура економіки регіону, тенденції його економічного розвитку, місткість існуючого регіонального, державного і світового ринків, можливість їх розширення, умови збуту, рівень інфляції, ступінь збалансованості регіонального бюджету і фінансів підприємств регіону, конвертованість національної валюти і стабільність її курсу, розвиненість банківського сектора економіки, стан платіжного балансу, прибутковість підприємств регіону); – політичні (сприяння держави залученню інвестицій, дотримання органами регіональної влади умов міжнародних договорів і домовленостей, ставлення регіональних органів влади до іноземних інвесторів, рівень корумпованості регіональних органів влади, політична стабільність в державі та регіоні, синхронність дій загальнодержавних і регіональних органів влади зі створення сприятливого інвестиційного середовища); – правові (допустима частка закордонної участі в капіталі підприємств регіону, права інвестора на розробку надр, чіткість механізмів виконання діючих законів, протиріччя у прийнятих законах, можливість переказу дивідендів за кордон, система пільг і преференцій); – соціальні (рівень соціальної напруженості в регіоні, диференціація доходів населення, рівень безробіття, середній рівень зарплати, соціальні умови проживання населення, рівень розвитку соціальної сфери); – екологічні (екологічне законодавство, радіаційне та інші види забруднення, деградація природного середовища); – геополітичні (географічне розміщення регіону, природні ресурси, наявність перспективних партнерів); – кримінальні (рівень злочинності, розміри тіньової економіки, присутність кримінальних кіл в економіці)
2	За середовищем виникнення	<ul style="list-style-type: none"> – внутрішні; – зовнішні
3	За способом впливу	<ul style="list-style-type: none"> – прямої дії; – опосередковані
4	За рівнем впливу	<ul style="list-style-type: none"> – міжнародні; – загальнодержавні; – міжрегіональні; – регіональні
5	За напрямом	– позитивного впливу; – негативного впливу
6	За можливістю зміни чи впливу	<ul style="list-style-type: none"> – такі, що піддаються впливу; – такі, що не піддаються впливу
7	За періодом дії	<ul style="list-style-type: none"> – тривалої дії; – нетривалої дії; – ситуативні

Виділення факторів першочергового впливу є важливим етапом обрання методики оцінки інвестиційного потенціалу регіону, оскільки від того, наскільки повно враховані ці фактори, залежить повнота та об'єктивність оцінки, а отже, ефективність обраної методики.

Оцінка складної сукупності взаємопов'язаних факторів, що визначають інвестиційний потенціал є досить складним завданням, оскільки необхідне одночасне врахування їх взаємовпливу і взаємодоповнення, синергійні ефекти взаємодії. Тому постає вимога комплексності оцінки, що давала б уявлення не лише про величину потенціалу, а й про динаміку його зміни.

У проведенні оцінки інвестиційного потенціалу регіону зацікавлені різноманітні суб'єкти: від державних структур до місцевих органів влади й управління і приватних осіб. Тож вибір методичного підходу певною мірою залежить і від того, хто із кола суб'єктів здійснює чи замовляє таке дослідження відповідно до власних цілей.

Методичні підходи, що використовуються нині для оцінки інвестиційного потенціалу регіону у вітчизняній та світовій практиці, доцільно об'єднати в такі групи: рейтинговий, експертний, бальний, вартісний, техніко-економічних розрахунків, економіко-математичне та імітаційне моделювання.

Експертний, бальний та рейтинговий методи є досить поширеними й використовуються в більшості випадків для проведення порівняльного аналізу інвестиційного потенціалу різних регіонів, визначення конкурентоспроможності інвестиційного потенціалу, запровадження й моніторингу інвестиційних проектів регіонального рівня.

Рейтинговий метод полягає в аналізі різних аспектів розвитку регіону, формуванні на їхній основі аналітичних показників, подальшого їх групування та консолідації і формуванні інтегрального показника. За цим показником будується рейтинг і визначається позиція регіону в рейтингу. Рейтинговий метод набув широкої популярності завдяки простоті використання та зручності інтерпретації результатів. Нині більшість рейтингових агентств та консультативних фірм розробили власні методики розрахунку інвестиційного рейтингу країн та регіонів [9]. Авторитетними системами рейтингових оцінок є: Institutional Investor's Country Credit Ratings [10], Euromoney's Country Risk Rankings [11], BERI (Business Environment Risk Index) [12], Moody's Investor service [13]. Найбільш відомим є рейтинг Світового банку, що враховує сім груп показників [14]:

- ✦ загальні показники;
- ✦ інфраструктура;
- ✦ фінанси;
- ✦ державна політика та послуги;
- ✦ вирішення суперечок і злочинність;
- ✦ потенціал та інновації;
- ✦ трудові відносини.

Окремо необхідно виділити також дослідження, що націлені на усунення недоліків зарубіжних методик та є спробами розробити аналогічні моделі, пристосовані до реалій вітчизняної економіки і, як правило, до оцінки певної сфери інвестиційної діяльності із ураху-

ванням специфіки її розвитку. Серед них – дослідження інвестиційної привабливості регіонів України за методикою І. Бланка [2], методикою «Інституту реформ» [15], методикою рейтингового агентства «Експерт-РА» [16], адаптованими до українських умов господарювання.

Основним недоліком методики Інституту Реформ є нестача показників оцінки ризиків. Загалом недоліками методу рейтингів є висока залежність від макроекономічних показників, відсутність врахування регіональної специфіки. Результативна рейтингова оцінка відображає місце регіону серед інших, але не вказує на пріоритетні сфери інвестування відповідно галузевій спеціалізації.

Метод експертних оцінок полягає в наданні відповідальності уповноваженим експертам висловити думку й оцінити на власний розсуд показники інвестиційного потенціалу регіону. Експерт з суб'єктивних міркувань і набутого досвіду надає перевагу найбільш вагомим показникам, аналізує їх динаміку та висловлює характеристику інвестиційних можливостей регіону.

Нині експертний метод широко застосовується іноземними інвесторами при прийнятті рішень стосовно вибору регіону для вкладення інвестицій. Перевага даного методу полягає у можливості адаптації показників і факторів, що вивчаються для потреб конкретних інвесторів або поглиблений аналіз привабливості певних галузей [17].

Недоліком методу є суб'єктивність та залежність висновків від позицій експерта, оскільки [4]:

1. Експерти знаходяться на різній відстані від порівнюваних об'єктів. Географічне положення є фактором, що впливає на «повноту» інформації. Виходячи із методологічних передумов просторових теорій, можна вважати, що рівень «інформаційної повноти», доступний експертові, обернено пропорційний відстані між ним та об'єктом оцінки. Така залежність підлягає математичній інтерпретації. Її кількісні характеристики опрацьовані в моделях «контактного поля». На дослідженнях значної статистичної бази було доведено, що географічне положення створює внутрішні перешкоди і вносить сторонні шуми в інформаційні потоки, які впливають на кінцеві оцінки експертів.

2. У регіональній статистиці набір індикаторів, що характеризують специфічні особливості галузевих обсягів виробництва, витрат, цін, рентабельності, еластичності попиту завжди є досить різноманітним, що є більш важливим фактором для оцінки конкурентних переваг, ніж інтегровані узагальнення на рівні системи національних рахунків, де такі нюанси зникають.

3. Оцінки експертів є суб'єктивними, на них впливають політичні, культурні, соціальні, освітні та інші фактори, що веде до різниці в інтерпретації одних і тих же економічних індикаторів і явищ.

4. При публікації узагальнених рейтингових систем поза увагою залишається система статистичних індикаторів, на підставі яких формуються підсумкові оцінки, а це не дозволяє перевірити їх об'єктивність.

Отже, важливою перевагою експертних методик є можливість враховувати значний обсяг якісних особли-

востей. Однак задля підвищення рівня об'єктивності необхідно доповнити їх системою статистичних та розрахункових даних, виконаних на підставі загальноєвропейських міжнародних методик.

Бальний метод вигідний у застосуванні коли існує необхідність порівняльної оцінки інвестиційного потенціалу регіону, а фактори, що його визначають неможливо чи складно охарактеризувати з допомогою кількісних параметрів. Недоліками бального методу, так само як і попереднього, є відсутність єдиної методологічної бази, а також значний рівень суб'єктивізму.

Оцінка інвестиційного потенціалу у вартісному вираженні передбачає визначення вартості активів регіону і величини економічних результатів, які можуть бути отримані в майбутньому. Критерієм такої оцінки потенціалу є величина новоствореної вартості її складових частин. Методика вартісної оцінки, на нашу думку, є однією з найбільш придатних для виміру і зіставлення інвестиційного потенціалу регіонів в сучасних економічних умовах. До цього також схилиються ряд вітчизняних та зарубіжних учених, застосовуючи її з позиції ресурсного, дохідного і порівняльного підходів.

Так, С. Рясков [5] визначає оцінку інвестиційного потенціалу регіону як здатність до самофінансування, тобто сукупну здатність підприємств та населення регіону до інвестиційної діяльності. Автор керується ресурсним підходом до визначення вартості, ототожнюючи інвестиційний потенціал регіону із сумарним інвестиційним потенціалом підприємств, розташованих на його території, що є первинними структурами економіки й інвестиційної діяльності регіону. Процес оцінки охоплює ряд послідовних етапів.

1. Відбір 100 – 200 підприємств, що володіють високою фінансовою стійкістю, випускають високотехнологічну продукцію, використовують новітні технології. Відбір слід проводити на основі статистичних даних і рекомендацій зацікавлених сторін.

2. Початковий аналіз. Його мета – виділити 80-100 підприємств, що викликають найбільший інтерес у потенційних інвесторів. Методами такого аналізу можуть стати коефіцієнтний аналіз, експертні оцінки, інтегральні рейтинги. Завдання, що вирішуються на даному етапі, можна сформулювати таким чином:

- ✦ визначення поточного фінансового стану (якісних його характеристик);
- ✦ аналіз динаміки розвитку підприємства, виявлення стійких тенденцій в його еволюціонуванні. Аналіз конкурентного середовища;
- ✦ визначення невикористаних резервів розвитку;
- ✦ розробка перспективного і поточного прогнозу розвитку;
- ✦ якісний та кількісний аналіз неформалізованої інформації: структури капіталу, тенденцій її зміни, стратегічного напрямку розвитку, менеджменту, ринкового положення, конкурентоздатності продукції підприємства.
- ✦ аналіз зовнішніх боргових і кредитних факторів, що визначають інвестиційний потенціал підприємства.

Весь перелік завдань засновується і знаходить своє вирішення в комплексному дослідженні бізнесу підприємства: номенклатури, технологій, патентозахищеності, конкурентоздатності, еластичності попиту на продукцію, ринку збуту та тенденцій ринку (скорочення чи розширення).

Підлягають дослідженню також рівень забезпеченості підприємства кредитними ресурсами та надійність партнерських зв'язків.

3. Глибинний аналіз. У його рамках проводиться спостереження за раніше відібраними господарюючими суб'єктами та перевірка даних. Методологічно даний етап характеризується переходом від агрегованих інтегральних оцінок до декомпонованих оцінок інвестиційного потенціалу, результатом якого є аналітичний коментар, що містить рекомендації потенційним інвесторам.

4. Аналіз фінансового потенціалу підприємств, що проводиться на базі стандартних показників економічного стану і господарської спроможності: можливості погашення поточних зобов'язань (ліквідність), структури власного капіталу, руху (обороту) поточних активів, рентабельності та прибутковості.

З одного боку, описаний підхід є правомірним, оскільки ґрунтується на декомпозиції та структуризації поняття «інвестиційний потенціал» у відповідності із принципами теоретичної економіки, що розглядає національну економіку відповідно до понятійної ієрархії: макроекономіка, мезоекономіка (регіональна економіка), мікроекономіка. Проте слід зауважити, що запропонована методика не лише не дозволяє оцінити повною мірою «потенціал самофінансування», оскільки концентрується виключно на аналізі підприємств, не беручи до уваги фізичних осіб та державні структури, тому видається вкрай обмеженою. З іншого боку, залишається незрозумілим принцип формування вибірки, її значний обсяг і можливі як статистичні, так і економічні висновки, що можуть бути сформовані. Методика побудови оцінки потенціалу самофінансування на базі запропонованих показників не розкривається, тому зв'язок вказаних вимірних величин із кінцевим результатом, – оцінкою інвестиційного потенціалу регіону, співвідноситься досить слабо [4].

Застосування дохідного підходу вартісної оцінки інвестиційного потенціалу регіону засноване на визначенні його привабливості для довгострокових вкладень з точки зору їх дохідності чи будь-яких інших очікуваних ефектів. Надання такої характеристики регіону слід здійснювати на підставі однієї із таких моделей:

- ✦ економічного зростання (модель Харрода) – обґрунтовує факторний взаємозв'язок параметрів, які визначають майбутній потенціал через показники капіталу і доходу;
- ✦ оптимального просторового розміщення виробничих сил – дозволяє розрахувати пропорції розподілу мобільних факторів виробництва, за залучення яких конкурують регіони і які в довгостроковому періоді задають параметри інвестиційного потенціалу території;

- ✦ забезпеченості регіону факторами виробництва – досліджує співвідношення абсолютних (кількість та якість трудових ресурсів, виробничий фактор «земля», географічне положення) та конкурентних (геостратегічне розміщення, потенційні та реальні джерела сировини, транспортні витрати на експортування продукції, кількість та вартість робочої сили, потенціал родючості сільськогосподарських угідь) переваг території.

Подібним до витратного є метод техніко-економічних розрахунків, що спирається на використання всеосяжної системи показників, яка покликана всебічно оцінити інвестиційний потенціал регіону. Такі показники часто об'єднують в інтегральні критерії, надаючи вхідним параметрам ваг, які характеризують міру їх впливу на результативний показник.

Перевагами витратної методики і методики техніко-економічних розрахунків є: зрозумілість і простота використання, наявність чітко формалізованих залежностей між величиною інвестиційного потенціалу і значеннями вхідних параметрів. Поряд із цим, використання таких методик має перешкоди: труднощі вибору найбільш інформативних кількісних характеристик потенціалу, які можна було б вважати визначальними для регіону в конкретних економічних умовах; відсутність єдиної інформаційної бази вхідної інформації; розрізненість методів обрахунку однойменних параметрів за методиками різних учених і практиків.

Економіко-математичне та імітаційне моделювання є дієвим способом поєднання різномірних характеристик потенціалу в формалізованих логічних моделях. В цьому ключі можливим розвитком досліджень в галузі оцінки інвестиційного потенціалу регіонів можуть стати [17]:

- ✦ побудова економетричної моделі на основі узагальнення динаміки груп показників методами факторного або ж кластерного аналізу.
- ✦ побудова моделі динаміки груп показників на основі нейромереж.

У першому випадку необхідно вирішити ряд проблем, що зменшують точність економетричних досліджень:

- ✦ вирішення проблеми постійності моделі (економетрика оперує постійними моделями, у той же час економічна ситуація постійно змінюється);
- ✦ вибір необхідної кількості показників, достатньої для визначення функціональних зв'язків між змінними;
- ✦ вирішення проблеми помилкової регресії, коли статична модель показує зв'язок між змінними, які між собою не зв'язані.

Поряд із цим, економіко-математичне моделювання має переваги:

- ✦ прийняття статистичної інформації в якості бази знань забезпечує реальність отриманих результатів;
- ✦ доступність інформації для розрахунку індикаторів завдяки її відображенню в статистичній звітності;

- ✦ зручність у застосуванні, що забезпечує можливість постійного відстеження економічних змін і впливу управлінських рішень на інвестиційну діяльність регіону;
- ✦ існує можливість використання як державними і регіональними органами влади і управління, так і потенційними інвесторами.

Визначити проблеми, що виникнуть у процесі побудови моделі на основі нейромереж, на даний час досить складно у зв'язку з тим, що нині вони рідко застосовуються для оцінки динаміки економічних процесів, і важко передбачити можливі проблеми. У той же час дана методика успішно застосовується при аналізі динамічних рядів на швидкозмінному валютному ринку, що свідчить про високу надійність методу в умовах наявності великої кількості показників, які слабо корелюють між собою [17].

ВИСНОВКИ

В економічній теорії та практиці існує значна кількість методичних підходів до оцінки інвестиційного потенціалу регіону, що є важливою складовою системи економічного дослідження інвестиційної діяльності суб'єктів економіки мезорівня. Природно, що кожен підхід має свої переваги та недоліки й не існує єдиної універсальної методики оцінювання, яка б враховувала її мету, постійно змінюваний відповідно умовам середовища склад множини параметрів системи, її розмірність, особливості галузевого розвитку регіону.

У плані практичного впровадження та отримання достовірних даних для управління найбільш перспективними видаються підходи, що засновані на використанні методик оцінки вартості інвестиційного потенціалу, економіко-математичне моделювання потенціалу, використання штучних інтелектуальних систем (апарату нечіткої логіки).

З огляду на комплексність прояву інвестиційного потенціалу регіону, а також враховуючи багатоаспектність його оцінки, доцільним видається поєднання різноманітних методичних підходів в рамках сучасних економічних досліджень. Поєднання методик дозволить не лише всебічно оцінити, а й спрогнозувати рівень інвестиційного потенціалу регіону, визначити комплекс рішень для підвищення ефективності його використання. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями: Навчальний посібник.– 2-ге видання, перероб. і доп. / [Балацький О. Ф., Теліженко О. М., Соколов М. О.]– Суми : ВТД «Університетська книга», 2004.– 232 с.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк.– К. : Ника-Центр : Эльга-Н, 2002.– С. 287 – 290.
3. Говорун Я. В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіону (на прикладі Сумської та Хмельницької областей) [Текст] / Я. В. Говорун, В. Ф. Грищенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.– 2010.– № 1.– С. 153 – 161.
4. Чуб Б. А. Оценка инвестиционного потенциала субъектов российской экономики на мезоуровне [Текст] / Под ред. В. В. Бандурина.– М. : БУКВИЦА, 2001.– 227 с.

- 5. Рясков С. К.** Формирование инвестиционного потенциала и оптимизация его использования (региональный аспект) : автореф. дисс. на соиск. науч. степ., канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / С. К. Рясков.– М.: РАГС, 2000.– 24 с.
- 6. Кунцевич В. О.** Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В. О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки.– 2004.– № 7 (37).– С. 123 – 130.
- 7. Галушак В. Л.** Фактори зростання інвестиційних можливостей регіонів / В. Л. Галушак // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : [зб. наук. праць ЛНТУ / відп. ред. Герасимчук З. В.]– Луцьк, 2007.– Вип. 4 (16).– С. 56 – 64.
- 8. Іщук С. О.** Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості областей західного регіону України / С. О. Іщук, Т. В. Кулініч // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : [зб. наук. праць].– Львів, 2011.– № 698.– С. 50 – 60.
- 9. Мельник М. І.** Інвестиційний клімат регіону : теоретичні та прикладні засади дослідження : [монографія] / М. І. Мельник ; [відп. ред. М. І. Долішній].– Львів : ІРД НАН України, 2005.– 304 с.
- 10.** Рейтинг для інституційних інвесторів // VII Institutional Investor's Country Credit Ratings : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://institutionalinvestor.com>
- 11.** Euromoney's Country Risk Rankings : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// euromoney.com](http://euromoney.com)
- 12.** Business Environment Risk Index : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.beri.com](http://www.beri.com)
- 13.** Рейтинг інвестиційної привабливості // Moody's Investor service Index : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moody.com/cust/default.asp>
- 14.** Investment Climate Surveys : [Електронний ресурс] / World Bank.– Режим доступу : <http://ru/worldbank.org/InvestmentClimate/>.
- 15.** Офіційний сайт Інституту реформ : [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.ir.org.ua/>.
- 16.** Рейтинг регіонів України // РА «Експерт-Рейтинг» : [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www/expert-rating.com/>.
- 17. Лиса О. І.** Методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону // Наукові конференції. Соціум. Наука. Культура : [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://intkonf.org/lisa-oi-metodi-otsinyuvannya-investitsynoyi-privablivosti-regionu/>